

Michał Siwek

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA „STRUKTURA I ZADANIA KURII DIECEZJALNEJ”

W dniach 11 - 12 września 2001 r. w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Warszawsko – Praskiej odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa zorganizowana przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Wydział Nauk Prawnych KUL oraz Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Warszawsko – Praskiej. Spotkanie to zostało zorganizowane w ramach obchodów Roku Prymasa Tysiąclecia, jak również wpisuje się w tradycję dorocznych konferencji naukowych organizowanych przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich.

Obrady rozpoczęto modlitwą. Następnie, w imieniu gospodarzy i organizatorów, prelegentów i wszystkich uczestników konferencji powitali: Ks. Bp prof. dr hab. Kazimierz Romaniuk – gospodarz miejsca, Ks. Prymas Kardynał Józef Glemp – metropolita warszawski i honorowy uczestnik spotkania, Ks. prof. dr hab. Józef Krukowski – przewodniczący Stowarzyszenia Kanonistów Polskich oraz Ks dr Krzysztof Warchałowski. wykładowca prawa kanonicznego i wyznaniowego w tymże seminarium, odpowiedzialny za zorganizowanie Konferencji.

Pierwszej sesji przewodniczył ks. prof. dr hab. Edward Górecki (PWT Wrocław). Rozpoczęła się ona referatem ks. prof. dr hab. Józefa Krukowskiego (KUL, UKSW) pt. *Zasady organizacji kurii diecezjalnej*. W pierwszej części wystąpienia prelegent scharakteryzował model kurii diecezjalnej, w drugiej zaś omówił zasady jej organizacji.

Pierwowzorem kurii diecezjalnej w dzisiejszym rozumieniu była *curia* – instytucja znana w prawie rzymskim jako podstawowa jednostka organizacyjna obywateli oraz miejsce posiedzeń senatu i sądu. Początkowo w Kościele kuria złożona z prezbiterium diecezji stanowiła organ doradczy, spełniała więc podobną rolę do tej, którą ustawodawca obecnego Kodeksu przypisuje Radzie Kapłańskiej. W odróżnieniu od Kurii Rzymskiej, która w imieniu papieża i jego powagą wypełnia zadania dla dobra Kościołów, kuria diecezjalna składa się z instytucji i osób, które świadczą biskupowi pomoc w zarządzaniu całą diecezją. Ma to miejsce na płaszczyźnie jurysdykcyjno – pastoralnej, administracyjno – ekonomicznej oraz sądowniczej. Wśród organów kurii poczesne miejsce zajmują urzędy obligatoryjne, które

każdy biskup diecezjalny jest zobowiązany przez prawodawcę kodeksowego powołać do istnienia. Do tych urzędów zaliczamy: wikariusza generalnego, wikariusza sądowego (oficjała), kanclerza, ekonoma, Radę ds. Ekonomicznych. Oprócz wyżej wymienionych, biskup ma prawo ustanowić w kurii moderatora, wikariusza biskupiego, Radę Biskupią oraz różnego rodzaju referentów, kierowników sekcji, przewodniczących komisji i dyrektorów wydziałów. Do kurii diecezjalnej w ścisłym sensie zaliczamy tylko te osoby, które wymienione są w kanonach 469 – 494 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Inne organy kolegialne, które wspierają biskupa diecezjalnego w jego pasterskim posługiwaniu (jak np. Rada Kapłańska, Rada Duszpasterska, Kapituły) stanowią kurię biskupią w szerokim rozumieniu.

W dalszej części wystąpienia Prelegent wskazał na 4 zasady organizacji kurii diecezjalnej:

- a. zasada jedności władzy – wskazuje na biskupa diecezjalnego jako na podmiot władzy zwyczajnej, własnej i bezpośredniej, wikariuszy generalnych i biskupich, którzy mają władzę zwyczajną, ale zastępczą oraz pozostałe organy kurii mające charakter pomocniczy;
- b. zasada dekoncentracji – polega na właściwym rozkładzie kompetencji między organem władzy zwyczajnej własnej, a organami władzy zwyczajnej zastępczej. Kompetencje podmiotów władzy zwyczajnej zastępczej mogą być ograniczone pod względem terytorialnym, personalnym, bądź rzeczowym;
- c. zasada koordynacji zadań – wynika z troski, aby jednostki organizacyjne wzajemnie się wspierały, jednocześnie sobie nie przeszkadzając. Troska ta może spoczywać wyłącznie na biskupie diecezjalnym lub też na zamianowanym przez niego moderatorze kurii, który to urząd z reguły zleca się wikariuszowi generalnemu, chyba że okoliczności wymagają czegoś innego;
- d. zasada kontroli – polega na analizie podjętych decyzji pod kątem ich celowości, prawidłowości wykonania oraz zgodności z obowiązującym prawem. Kontrola ta może być podejmowana z inicjatywy wewnętrznej (biskupa diecezji lub nakazu prawa powszechnego, jak ma to miejsce w przypadku Rady ds. Ekonomicznych, która sprawuje pieczęć nad działaniami ekonoma) lub zewnętrznej (na skutek interwencji wiernych).

W swoim funkcjonowaniu kuria winna się kierować ponadto zasadami legalności i dyskrecjonalności. Zasada legalności wymaga, by stanowienie aktów odbywało się zgodnie z istniejącymi normami

prawnymi stanowionymi i zwyczajowymi. Zasada dyskrecjonalności polega na doborze odpowiednich środków i kierowaniu się roztropnością duszpasterską w powziętych działaniach.

Kolejny referat, dotyczący zarządzania dobrami materialnymi kościoła partykularnego wygłosił ks. bp prof. dr hab. Tadeusz Pieronek, rektor PAT. Zwrócił uwagę, że zarządzanie tymi dobrami dokonuje się zwłaszcza przez ekonoma diecezjalnego. Funkcję tę wprowadza już Sobór Trydencki. W poszczególnych diecezjach ekonom musi kierować się przepisami kościelnymi, jak również stanowionymi przez państwo.

Istotną rolę w diecezji pełni Rada ds. Ekonomicznych. Jest ona ustanawiana przez biskupa diecezjalnego. Rada jest powoływana na pięcioletnią kadencję, lecz jej działanie może zostać przedłużone na dalsze pięć lat. Rada musi składać się przynajmniej z trzech członków, odznaczających się prawością i biegłych w prawie ekonomicznym i cywilnym. Jej członkiem nie może być krewny i powinowaty biskupa aż do czwartego stopnia. Biskup zatwierdza jej program, zwołuje ją, przewodniczy jej posiedzeniom osobiście lub przez delegata, nie uczestniczy jednak w czynny sposób w jej głosowaniach. Zadaniem Rady ds. Ekonomicznych jest przygotowanie budżetu, czyli zestawu wydatków i dochodów diecezji przewidzianych na rok następny oraz zatwierdzenie sprawozdania z przychodów i rozchodów za rok ubiegły.

Biskup diecezjalny winien wysłuchać Rady ds. Ekonomicznych w przypadku:

- a. nakładania podatku (proporcjonalnego do dochodów) dla pokrycia potrzeb diecezjalnych na podległe mu osoby prawne
- b. nakładania nadzwyczajnego i umiarkowanego podatku na pozostałe osoby fizyczne i prawne
- c. podejmowania aktów zarządzania, które ze względu na materialny stan diecezji posiadają wielką wagę,
- d. przy określaniu czynności przekraczających sposób zwyczajnego zarządzania w odniesieniu do zarządców dóbr kościelnych oraz dóbr publicznych osób prawnych, które biskupowi podlegają (dotyczy to przypadków, gdy sprawy te nie są uregulowane w specjalnym statucie),
- e. sposobu zabezpieczenia lub właściwego ulokowania pieniędzy i dóbr ruchomych przydzielonych tytułem dotacji.

Zgody Rady ds. Ekonomicznych dla decyzji biskupa kościelny prawodawca wymaga w następujących przypadkach:

- a. podjęcia aktu nadzwyczajnego zarządzania, a nadto w przypadkach szczegółowo określonych w prawie powszechnym

lub akcie fundacyjnym (przy czym Konferencja Episkopatu powinna określić, które czynności uważać należy za akty nadzwyczajnego zarządzania),

- b. w przypadku chęci alienacji dóbr diecezji przez biskupa bądź alienacji dóbr podległej biskupowi osoby fizycznej lub prawnej, z zachowaniem przepisów o wartości dóbr podlegających alienacji,
- c. przy podejmowaniu transakcji, których skutkiem może być pogorszenie się sytuacji majątkowej osób prawnych.

Rada jest więc organem opiniodawczym biskupa, a jednocześnie pełni funkcje kontrolne – sprawdza zarząd dobrami materialnymi i prowadzi kontrole instytucji, które zobowiązane są składać do niej coroczne sprawozdania ze swej działalności.

Po wysłuchaniu opinii Rady ds. Ekonomicznych biskup mianuje ekonoma diecezjalnego, który winien odznaczać się biegłością w sprawach ekonomicznych i uczciwością. Zadaniem jego jest administrowanie dobrami doczesnymi diecezji w sposób określony przez Radę ds. Ekonomicznych, wobec której przedstawia pod koniec każdego roku bilans przychodów i rozchodów. Ekonom nie może własną powagą podejmować decyzji dotyczących powiększenia lub pomniejszenia dóbr diecezji, chyba że otrzymał stosowne upoważnienie biskupa. Z jego polecenia może nadzorować administrację dóbr publicznych osób prawnych podległych biskupowi i administrować dobrami tychże z nich, które wskutek prawa, przepisów fundacyjnych bądź własnego statusu nie mają własnego administratora.

Ekonom sprawuje urząd przez pięć lat, może jednak po ich upływie być zamianowany na dalsze pięciolecie. Bez ważnej przyczyny nie powinien być usunięty w trakcie trwania kadencji. Ważność jej ocenia biskup po wysłuchaniu zdania Kolegium Konsultorów i Rady ds. Ekonomicznych.

W końcowej części swego wystąpienia Dostojny Prelegent zwrócił uwagę na pewne trudności występujące w dziedzinie zarządzania dobrami doczesnymi kościoła partykularnego. Zaliczył do nich m. in. skomplikowaną i bardzo płynną materię prawa państwowego, konieczność stosowania nowoczesnych środków technicznych, a także mentalność niektórych kapłanów. Jak podkreślił, istotna jest wzajemna równowaga między ekonomem i Radą ds. Ekonomicznych. Nie dobrze jest, jeśli ekonom przy poparciu biskupa diecezji działa z pominięciem Rady ds. Ekonomicznych, ale niewłaściwy jest również zbyt wielki nacisk tej ostatniej na działalność ekonoma, co niejednokrotnie utrudnia mu sprawowanie tego urzędu.

Po obu referatach sesji pierwszej przewidziano czas na dyskusję.

Popołudniowej sesji pierwszego dnia konferencji przewodniczył ks. prof. dr hab. Józef Wroceński (UKSW). Pierwszy referat dotyczył kompetencji wikariusza generalnego. Wygłosił go ks. prof. dr hab. Jerzy Syryjczyk (UKSW). Wikariusz generalny wspiera biskupa w zarządzaniu diecezją. Posiada władzę zwyczajną, ale zastępczą. Mianowany jest bezterminowo. Wikariuszowi generalnemu przysługuje tylko władza wykonawcza, która może być ograniczona przez biskupa bądź przepis prawa. Katalog tych ograniczeń nie powinien być zbyt obszerny, zwłaszcza w diecezjach rozległych terytorialnie bądź z dużą liczbą ludności, a także w odniesieniu do biskupów pomocniczych pełniących ten urząd. Choć wikariusz generalny nie może wydawać dekretów ogólnych, gdyż nie przysługuje mu władza prawodawcza, a Kodeks w kan. 135 § 2 zabrania w tym wypadku delegacji, może on wydawać dekrety ogólne wykonawcze, których celem jest precyzyjne określenie sposobu wykonania ustawy.

Wikariusz generalny jako podmiot władzy wykonawczej ma wydawać dekrety, nakazy, reskrypty, przywileje i dyspensy. Łaski nie udzielonej przez wikariusza generalnego i biskupiego nie może ważnie udzielić inny wikariusz biskupa, zaś nieważnie udziela jej biskup diecezjalny, jeśli o uprzedniej odmowie swego wikariusza nie został powiadomiony. W sytuacji zaś, kiedy biskup diecezjalny nie udzieliłby łaski, żaden z wikariuszy nie może ważnie jej udzielić bez zgody tegoż biskupa.

Kompetencje wikariusza biskupiego przedstawił w kolejnym referacie ks. dr Krzysztof Orzeszyna (KUL). Podobnie jak wikariusz generalny, wikariusz biskupi jest również podmiotem władzy wykonawczej zwyczajnej i zastępczej. Różni się jednak od wikariusza generalnego zakresem kompetencji. Zazwyczaj władza wikariusza biskupiego ograniczona jest do pewnego obszaru diecezji lub jakiegoś konkretnego działu lub kręgu osób. Funkcję wikariusza biskupiego przywrócił Sobór Watykański II, a jego sylwetkę prawną zarysowało prawo posoborowe, do którego nawiązuje nowy Kodeks Prawa Kanonicznego.

Biskup diecezjalny może ustanowić wikariusza biskupiego, ilekroć domaga się tego konieczność usprawnienia rządów w diecezji. Biskup pomocniczy, jeśli nie otrzymał nominacji na wikariusza generalnego, winien być zamianowany wikariuszem biskupim. Nominacja wikariusza biskupiego nie stanowi ograniczenia władzy wikariusza generalnego,

choć należy domniemywać, że biskup diecezjalny mianując wikariusza biskupiego wyraża tym samym życzenie, by to przede wszystkim on zajmował się zleconymi mu sprawami. Spod jego kompetencji wyłączone są zaś te dziedziny, które biskup diecezjalny zastrzegł sobie lub wikariuszowi generalnemu.

Wikariusze biskupi, jeśli są biskupami pomocniczymi, mianowani są bezterminowo. W przypadku zaś, gdy są kapłanami, winni być mianowani tylko na czas określony. Biskupi będący wikariuszami generalnymi lub biskupimi sprawują swój urząd stabilnie i nie tracą go w przypadku zawakowania stolicy biskupiej. Jednakże nowy biskup diecezjalny winien wystawić im dekret nominacyjny. Zarówno wikariusze generalni, jak i biskupi winni być kapłanami mającymi przynajmniej trzydzieści lat życia, doktorami lub licencjatami prawa kanonicznego bądź teologii, albo przynajmniej biegłymi w tych dyscyplinach. Zobowiązani są informować biskupa diecezjalnego o ważnych czynnościach zamierzonych, jak i dokonanych i nie powinni działać wbrew jego woli. Sesję zakończyła dyskusja.

Następnie, w kaplicy Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Warszawsko – Praskiej obecni na konferencji kapłani sprawowali Mszę Świętą pod przewodnictwem Księdza Prymasa. W wygłoszonej homilii Bp Kazimierz Romaniuk określił prawo kanoniczne jako „zasadę życia” istniejącą z woli Boga, którą wyraził niegdyś przez Mojżesza, ustanawiając prawo i przykazania dla Narodu Wybranego. Na prośbę Księdza Biskupa wszyscy obecni na tej Mszy Świętej łączyli się swoimi modlitwami z ofiarami zamachu terrorystycznego w Ameryce.

Następnego dnia, po Mszy Świętej koncelebrowanej, rozpoczęła się trzecia sesja tegorocznej konferencji, której przewodniczył Ks. Biskup Alojzy Orszulik z Łowicza.

Pierwszy referat, pt. *Zadania trybunału diecezjalnego* wygłosił ks. prof. dr hab. Andrzej Dziega (KUL). Na wstępie wyraźnie zaznaczył, że władza sądownicza ze swej istoty jest władzą jednoczenia i wynika z pełnienia posługi miłości. Biskup diecezjalny ma obowiązek powołania własnego trybunału diecezjalnego, lub utworzenia wraz z innym biskupem trybunału międzydiecezjalnego. Władza sądownicza nie może być delegowana. Wagę jej podkreśla wymóg mianowania wszystkich sędziów na czas określony, nienaruszalność ich urzędów oraz zakaz dyspensowania od przepisów procesowych. Władzę sądowniczą od wykonawczej odróżnia cel i przedmiot działania.

Sędzią winien być duchowny nienaruszonej sławy, doktor lub przynajmniej licencjat prawa kanonicznego. W pewnych wypadkach, jeśli Konferencja Episkopatu na to zezwoli, może nim być osoba świecka. Nad całością trybunału czuwa wikariusz sądowy, który może mieć również wikariusza pomocniczego. Obaj winni być doktorami lub przynajmniej licencjatami prawa kanonicznego oraz mieć ukończone trzydzieści lat. Nie tracą swego urzędu podczas *sede vacante*, nie może ich usunąć administrator, lecz nowy biskup diecezjalny winien zatwierdzić ich na tym urzędzie. Zadaniem sędziów jest troska o właściwy przebieg procesu, do ich obowiązków należy prowadzenie spraw i rozstrzyganie ich po właściwym rozpoznaniu. Wśród zadań trybunału Prelegent wyróżnił ogólne i szczegółowe. Do zadań ogólnych zaliczyć należy troskę o wymierzanie sprawiedliwości w diecezji (teoretyczna i praktyczna gotowość do wymierzania sprawiedliwości wyraża się w samym ustanowieniu Trybunału, kompetentnego składu i regulaminu, co jest zadaniem biskupa) oraz zachowanie formalnoprawnej metody postępowania, dopuszczanej lub nakazanej przez prawo powszechne i partykularne. Wśród zadań szczegółowych należy wskazać na bezpośrednie i pośrednie. Do pierwszych należy podejmowanie spraw wskazanych przez wiernych (czyli codzienną pracę trybunału). Zadaniem pośrednim trybunału jest zwracanie uwagi położonym kościelnym na istotne zagrożenia i nieprawidłowości postaw ludzkich, które poszczególni jego członkowie zauważają w toku procesowym. Może to pomóc w przygotowaniu odpowiednich programów naprawczych. Wspomaganie i inspirowanie kierunków rozwoju duszpasterskiego wydaje się istotną rolą każdego trybunału. W podsumowaniu ks. prof. Dziega zauważył, że posługa sędziego wiąże się z odpowiedzialnością za Kościół i świętość każdego wiernego, dlatego tak istotne jest duszpasterskie podejście do świadków i stron procesu.

Kancelaria kurii diecezjalnej (kanclerz, notariusze) to temat kolejnego referatu. Wygłosił go ks. prof. dr hab. Jan Dyduch (PAT). We wstępie ukazał on historyczny rozwój kancelarii biskupich. Słowo „kanclerz” (łac. *cancellarius*) wywodzi się od pracownika magistratu rzymskiego. Tak zwani *cancellusi* strzegli wejścia do urzędów i pomagali spisywać dokumenty. W pierwotnym Kościele podobną funkcję spełniali notariusze, zadaniem których było również sporządzanie akt męczenników. Za panowania Merowingów kanclerz dworski podpisywał i opieczętowywał dokumenty królewskie. We Francji w 805 roku nakazano wszystkim biskupom ustanowić

osobistych kanclerzy. Kancelarie biskupie wzorowane na państwowych zaczęły powstawać w X – XI wieku. Ich zadania określił Sobór Laterański IV (1215), następnie wielu papieży potwierdzało je, wprowadzając niejednokrotnie nowe zarządzenia i uściślając dotychczas obowiązujące. Papież Jan Paweł II w konstytucji apostolskiej *Pastor bonus* z 1988 roku wskazuje na kancelarie, jako narzędzie w ewangelizacyjnej i pastoralnej działalności biskupa. Warto nadmienić, że pierwsze wzmianki o kancelarii biskupiej w Polsce pochodzą z końca XIII wieku, kiedy to bp Prokop zorganizował taką w Krakowie, na wzór kancelarii książęcej, w której jako kanclerz posługiwał przed otrzymaniem godności biskupiej.

Każdy biskup ma obowiązek ustanowić kanclerza, którego mogą wspomagać wicekanclerz i inni notariusze. Kanclerza i notariuszy może też swobodnie odwołać biskup diecezjalny, zaś administrator ma prawo to uczynić tylko za zgodą Kolegium Konsultorów. Po objęciu diecezji przez nowego biskupa wskazane jest, by kanclerz złożył rezygnację bądź w inny sposób oddał się do dyspozycji biskupa.

Poprzedni kodeks umożliwiał sprawowanie urzędu kanclerza wyłącznie kapłanowi, zezwalał zaś świeckim pełnić obowiązki notariusza, lecz nie w sprawach dotyczących kapłanów. Obecny Kodeks stawia wysokie wymagania natury etycznej kandydatom na kanclerza i notariusza. Choć nie mówi o tym, że funkcje te musi pełnić kapłan, to wskazane jest, by sprawami kapłańskimi zajmowali się inni duchowni. Funkcje kanclerza i notariusza mogą pełnić tylko osoby cieszące się dobrą sławą wśród opiniotwórczych środowisk kapłańskich oraz biegłe w sprawach duszpasterstwa. W Kościele Wschodnim kanclerzem może być tylko kapłan lub diakon. Kobiety mogą pełnić funkcję notariusza. W Kościele Zachodnim nie są one wykluczone również od możliwości sprawowania funkcji kanclerza i notariusza, choć przyznać należy, że obecnie istniejący model tradycyjno – kulturowy uniemożliwia w praktyce nominację kobiety na urząd kanclerza kurii.

Zadaniem kanclerza jest troska o sporządzanie i wysyłanie akt kurialnych oraz strzeżenie archiwum kurii, w którym winien wydzielić specjalne pomieszczenie lub miejsce na akta tajne strzeżone z największą pilnością. Kanclerz sporządza protokół z objęcia urzędu przez biskupa diecezjalnego, koadiutora i biskupa pomocniczego. Przechowuje też listę sporządzoną przez biskupa, na której w kolejności wymienieni są kapłani, którzy są zobowiązani do zarządzania diecezją na wypadek niemożności czynienia tego przez biskupa. Tylko biskup, moderator kurii i kanclerz mają klucz do archiwum i mogą udzielić

pozwolenia na przejrzenie akt przez osoby trzecie. Z akt procesowych te osoby mogą korzystać tylko w nadzwyczajnych i wyjątkowych wypadkach. Obowiązkiem kanclerza, bądź innej osoby odpowiedzialnej za archiwum kurialne jest niszczenie każdego roku akt spraw karnych obyczajowych dotyczących osób zmarłych lub też aktów tego typu spraw dotyczących osób żywych, lecz zakończonych przed dziesięciu laty wyrokiem skazującym, zachowując tylko streszczenie faktu wraz z tekstem wyroku.

Niektóre synody partykularne powierzają kanclerzowi dodatkowe funkcje, jak np.: zarządzanie gmachem kurialnym, prowadzenie ewidencji duchowieństwa, kierowanie personelem pomocniczym, przygotowywania programu działalności kurii, czy też funkcję jej moderatora (jak w przypadku synodu diecezji warszawsko – praskiej).

Notariusz kurii jest świadkiem urzędowym, a jego podpis nadaje dokumentom urzędowy charakter. Wszystkie funkcje kanclerza i notariusza (chyba że w piśmie nominacyjnym biskupa zastrzeżono inaczej) może spełnić również wicekanclerz.

Zadania archiwów diecezjalnych omówił w kolejnym referacie ks. prof. dr hab. Henryk Misztal (KUL). Kodeks nakazuje biskupowi diecezjalnemu troskę o archiwa istniejące w jego diecezji. Są to archiwa parafialne, kurialne, katedralne i kolegiackie oraz diecezjalne. W archiwum kurialnym znajdują się dokumenty sporządzone przez kanclerza i notariuszy. Jest to więc registratura akt bieżących dotyczących spraw duchowych i doczesnych. Archiwum to winno mieć sporządzony i uaktualniany inwentarz akt oraz wydzieloną część lub pomieszczenie do przechowywania dokumentów tajnych. Archiwum diecezjalne (historyczne) jest niezbędne w każdej diecezji. Synody każdej z nich winny regulować sposób spływu akt, rodzaj dokumentów w archiwum (zazwyczaj do archiwum winny spływać tylko dokumenty o walorze historycznym) i sposoby korzystania z nich. Każda diecezja winna określić, po jakim czasie można umieszczone w archiwum akta udostępniać.

Dokumenty archiwum diecezjalnego są odziedziczone lub nabyte przez diecezję. Warto podkreślić, że w tym archiwum winny się znajdować akta dotyczące zakonów i zgromadzeń oraz poszczególnych osób zakonnych wytworzone w kurii (na prośbę zakonów i zgromadzeń można co najwyżej wykonać dla nich kopię lub odpis tychże akt). W archiwum mogą znajdować się również akty niekościelne, lecz kościołowi przekazane.

Archiwa diecezjalne posiadają funkcję użytkową i naukową, odpowiedzialne są za konserwację, brakowanie akt oraz ich udostępnianie osobom i urzędom kościelnym. Według prawa państwowego zaliczone są one do ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego.

W zakończeniu swego wystąpienia Prelegent podkreślił konieczność sporządzenia w każdej kurii biskupiej regulaminu, który regulowałby sposób spływu akt do archiwum diecezjalnego. Ułatwi to znacznie współpracę między kanclerzem kurii a dyrektorem tegoż archiwum.

Ostatni referat, pt. *Wydziały i referaty duszpasterskie Kurii diecezjalnej*, wygłosił ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW). Na początku Prelegent omówił struktury organizacyjne duszpasterstwa istniejące w Kościele Polskim. W myśl podziału przyjętego w teologii pastoralnej, wyróżniamy duszpasterstwa stanowe, zawodowe i specjalistyczne. Przy Episkopacie Polskim istnieje Komisja ds. Duszpasterstwa złożona z dziesięciu biskupów diecezjalnych oraz konsultorów będących odpowiedzialnymi za poszczególne duszpasterstwa krajowe. Różna jest ranga tych duszpasterstw, jak również zasięg ich oddziaływania. Jedne zrzeszają dużą liczbę osób, działalność innych skierowana jest do małych grup zawodowych lub społecznych. Wśród wielu duszpasterstw działających w ramach Komisji niektóre nie mają swoich odpowiedników w poszczególnych diecezjach, z kolei zaś w pewnych diecezjach istnieją duszpasterstwa nie mające swych struktur na szczeblu krajowym.

Dalszy ciąg referatu poświęcony był organizacji struktur duszpasterskich na szczeblu diecezjalnym. W funkcjonowaniu i organizacji kurii sprawy duszpasterskie otrzymały należną rangę, wyrażającą się w ustanowieniu oddzielnych wydziałów, referatów lub komisji odpowiedzialnych za ten istotny fragment życia diecezji. Wśród wielu zadań tychże wydziałów wymienić należy takie jak: inicjowanie, animowanie i koordynowanie wszelkich działań duszpasterskich diecezji, rozpoznawanie potrzeb duszpasterskich, promocja form duszpasterstwa, organizacja pomocy duszpasterskich, przygotowywanie uroczystości diecezjalnych, współpraca z innymi wydziałami oraz instytucjami diecezjalnymi i lokalnymi, prowadzenie dokumentacji na temat duszpasterstwa, przewidywanie potrzeb duszpasterskich na przyszłość, kontakt i współpraca z Komisją Episkopatu ds. Duszpasterstwa.

Wydział Duszpasterstwa winien przygotowywać programy i tematy, które będą przedstawiane na konferencjach dziekanów i konferencjach dekanalnych po uprzednim ich zatwierdzeniu przez biskupa diecezjalnego. Nad pracą Wydziału Duszpasterstwa czuwa dyrektor, który z urzędu winien przynależeć do Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej. Zadaniem jego jest koordynacja działalności poszczególnych duszpasterstw, referatów i sekcji, których kierownicy winni mu składać roczne sprawozdania z działalności tychże jednostek.

Działalność Wydziału ma charakter studyjno – koncepcyjny i formacyjny oraz organizacyjno – wykonawczy. Celem jego jest bowiem programowanie pastoralne, oparte na rzetelnym rozpoznaniu sytuacji diecezji, stanu religijności i potrzeb duszpasterskich. Wydział winien również przygotowywać propozycje dotyczące formacji pastoralnej duszpasterzy.

Kierownicy poszczególnych referatów duszpasterskich, odpowiedzialni za konkretne duszpasterstwa stanowe, zawodowe lub specjalistyczne, winni zdobywać i pogłębiać wiedzę w dziedzinie za którą są odpowiedzialni, zarówno poprzez lekturę i doszkącanie indywidualne, jak też poprzez uczestnictwo w specjalnych spotkaniach organizowanych przez duszpasterstwo krajowe. W przypadku duszpasterstw obejmujących zasięgiem dużą liczbę osób w diecezji lub jej części, wskazane jest ustanowienie referentów dekanalnych lub rejonowych, którzy na danym terenie wspomagać będą referenta diecezjalnego w jego posłudze.

Po zakończeniu referatu ks. prof. Góralskiego odbyła się dyskusja. Obrady zakończył ks. prof. Józef Krukowski, dziękując jej organizatorom, prelegentom oraz uczestnikom.

Należy zaznaczyć, że temat tegorocznej konferencji był niezwykle istotny i aktualny. Kuria diecezjalna jest bowiem jednym z podstawowych organów działających w każdej diecezji. Na tę działalność składa się posługa wielu osób i instytucji odpowiedzialnych za poszczególne dziedziny życia Kościoła partykularnego. Tym większą zasługę ponoszą organizatorzy, prelegenci i uczestnicy tejże konferencji, którzy w wygłoszonych referatach i interesujących, a przede wszystkim pogłębiających i wszechstronnych dyskusjach, zechcieli wspólnie poszukiwać właściwego modelu funkcjonowania tejże instytucji.

Godnym podkreślenia jest, że wśród uczestników konferencji było wielu kapłanów pracujących w kuriach biskupich i sądownictwie

kościelnym. Ich głos w dyskusji był tym cenniejszy, że z omawianymi problemami stykają się w codziennej pracy.

Temat konferencji był dosyć szeroki i na pewno nie udało się wyczerpująco omówić wszystkich zagadnień. Sumaryczne przedstawienie działalności kurii biskupiej stanowi jednak przyczynek do dalszych dyskusji i naukowych dociekań. Pozostaje więc wyrazić życzenie, by w następnych spotkaniach Stowarzyszenia Kanonistów Polskich tematy dotyczące funkcjonowania kościoła diecezjalnego były nadal chętnie podejmowane, omawiane i dyskutowane. Wypracowane wspólnie propozycje rozwiązań mogą bowiem stać się cenną wskazówką ukazującą drogę rozwoju poszczególnych osób i instytucji kościelnych, by jeszcze lepiej służyły wiernym